

Racul modernității

„Paradigma materialismului raționalizat, ca expresie a economicizării progresului ajunsă în faza creșterii cu orice preț a avuției, și-a epuizat consistența, criza globală fiind punctul de colaps al sistemelor economice pe care le-a generat prima modernitate.”

Sentimentul tot mai răspândit astăzi, mai ales în rândul economicienilor, este că direcția luată de cercetarea științifică este una discutabilă. Restrângerea voluntară a ariilor tematice la sfera de semnificații a teoriei *mainstream*, pentru asigurarea garantării în certificarea relevanței, și instituirea de circuite exclusive de prezentare a rezultatelor cercetării, pentru a se obține acceptarea în câmpul informării, sunt practicile cel mai suspectate de consecințe negative. Asocierea acestor modalități cu cea de recunoaștere a performanțelor în diferite cariere, cum ar fi în învățământul academic, complică și mai mult percepția negativă, în ciuda unei anumite conformări benevole și asta pentru că, deși sociologic argumentat, ceea ce se consideră dreptul unei comunități științifice de a norma înțelegerea și de a valida modelele explicative a ajuns un mijloc de întreținere a exclusivismului unei teorii sau a unei tendințe în cercetare.

Situația ca atare ține de un adevărat paradox al copilăriei societății cunoașterii, ce se manifestă în discordanță cu deschiderea tematică și cu decomplexarea în raport cu instanțele ideologizante ce au străjuit gândirea, mai ales în Evul Mediu Întunecat (*Dark Ages*). La drept vorbind însă, fixarea referințelor definitorii ale performanței cognitive în construcții instituționale reduționiste, de genul monopolului criteriilor de stabilire a factorului de influență, este un handicap pentru nașterea unui nou ciclu de modernitate. Și asta pentru că, în esență, sistemul este manipulabil pentru că regulile lui sunt exclusive.

Într-un fel manifest se forțează prelungirea și pentru ciclul celei de-a doua modernități, a traseului evolutiv al conținutului și formei cunoașterii științifice ieșită din tolba baconiană, zădărnindu-i-se specificitatea. Sensul metodei de cunoaștere rămâne în continuare parcimonia, contextul cognitiv se structurează tot pe materialism, instrumentarea heterodoxă este marginalizată, iar perspectiva holistică evitată. Cu alte cuvinte, cunoașterea stăruie în bucla deviantă a empirismului fizicalist, non-antropic, societalul fiind teritoriul de încercare pentru proiecțiile determinismului mecanic și pentru imaginarul justificat prin extrapolare. Situația creată seamănă cu cea în care se explică nivelul de inteligență al copilului după îndemânarea epistemică a părintelui.

În fapt, acționează o limitare drastică a inițiativei, a libertății de gândire și se produce chiar un blocaj al intuiției ca motor al străpungerilor ideatice. Nu încapе îndoială că este vorba despre sărăcirea diversității ca temei al forței cunoașterii științifice de a nu se închide, de a nu deveni o scolastică postmodernă. Rarefierea conceptuală, vândută drept aprofundare a cunoașterii, ambalată în dogmatica testării cantitative și promovată ca standard de recunoaștere a meritelor cercetării este și ea evidentă, în ciuda logisticii materiale de impunere ca principiu de atestare a calității prin calculul factorului de influență, bunăoară, în timp ce se practică accesul condiționat la articole.

Ceea ce se întâmplă cu validarea performanței în cercetare nu diferă prea mult de ceea ce se întâmplă cu evaluarea riscului de către companiile de rating și a celor de audit pentru economia globală, care au creat o situație de oligopol predispus, pentru asigurarea propriului profit, la practicarea falsului și a fraudei în certificarea valorii reale.

Cercetarea economică s-a înscris cu desăvârșire pe calea lustruită de cercetarea din științele experimentale. Dovada peremptorie este instituirea drept regulă a certificării dreptului la recunoașterea performanței profesionale, a recurgerii la modelele de cunoaștere bazate pe măsurare și calcul. Așa s-a ajuns la abordarea cu prevalență a temelor centrate pe funcționalism microeconomic și a formulelor de decelare a realității derivate din perspectiva managerială asupra economiei. Majoritatea studiilor se focalizează pe disfuncțiile mecanismelor randamentale și se întrec în propunerea soluțiilor de corecție a eșecurilor.

Ceea ce pare să nu intereseze este evaluarea stării de epuizare a energiei unor mecanisme, chiar a unor formule de întocmire a sistemelor economice. Din acest punct de vedere, cercetarea economică se arată a avea comportament autist în raport cu exemplul dat de științele experimentale, predispuse la a-și interoga periodic consistența fundamentelor și de a-și contesta teoriile *mainstream*. Se pare că Economia, urmărind consolidarea statutului său epistemic, a căzut pradă unei asumptii periculoase: pentru imaginea de știință sigură de sine a eliminat din construcția universului său conceptual concurența ideilor, confruntarea perspectivelor teoretice.

Aspectul cel mai critic este lipsa de interogare a fundamentelor acțiunii umane de tip randamental și de neglijare a înțelegerii dinamicii pe palierul conceptualizării. Cumva semnificativ pentru deruta momentului epistemic în care stăruie Economia este reținerea teoreticienilor de a evalua gradul de maturizare ca știință, prin reverificarea valențelor cognitive ale conceptelor considerate fundamentale, ale ipotezelor de bază ale științei economice.

O probă a acestei atitudini ciudate este șansa aproape nulă de acceptanță, de către rețeaua editorială a cercetării economice considerată de vârf, a unui text în care se consemnează rezultatele analizei fundamentelor teoriei, uneori chiar a studiilor de logică a științei economice. Desigur că, în esență, chiar și forma de comunicare a cercetării devine o constrângere, tipizarea prezentării fiind, până la urmă, o exagerare a normării corectitudinii în defavoarea conținutului și o sărăcire a potențialului de inovare.

Incertitudinea ieșirii din criza economică actuală este ea însăși un simptom al unei maladii spirituale, având forma fixării conceptuale în sfera de semnificații a unui model de înțelegere și de explicație specific vechiului ciclu de modernitate. Deficitul acut de înțelegere și de explicație a ceea ce se întâmplă în realitate ține chiar de această maladie care a lovit știința economică. Seria ratată a soluțiilor avansate se justifică prin sorginea inadecvată a demersului cognitiv, operându-se cu scheme mentale specifice unui mod inactual de structurare a realității.

Paradigma materialismului raționalizat, ca expresie a economicizării progresului ajunsă în faza creșterii cu orice preț a avuției, și-a epuizat consistența, criza globală fiind punctul de colaps al sistemelor economice ale primei modernități. A corecta aceste sisteme înseamnă să se rămână în criză perpetuă.

Calea este să se favorizeze tendințele inclusivității, ca semnal al înfiripării altor sisteme economice, de generația celei de-a doua modernități, permissive principiului egalității de șanse în raport cu accesul la avuție și propensive internalizării costurilor bunăstării. În această perspectivă, cercetarea economică trebuie să ia direcția responsabilizării ei sociale, ieșind din chingile rețelelor de control al conținutului și al formelor de expunere și de certificare publică a performanțelor sale.

Marin Dinu